

MİLET'TE FARŞÇA BİR MEZAR TAŞI

Refet Yalçın BALATA¹

ÖZET

Milet'te bir yüzü Arapça Osmanlıca, diğer yüzü Farsça celi sülüs yazı ile yazılmış 909(1504) tarihli II.Bayezid dönemi Osmanlı mezar taşı.

Anahtar Sözcükler: Milet, Arapça, Farsça, Osmanlıca, Mezar taşı.

ABSTRACT

An Ottoman tombstone of the Bayazid II period of which one side is written in Arabic and Otoman and the other in Persian in 909 (1504) in the form of Jali sulus type of writing.

Key words: Miletos, Arabic, Persian, Ottoman, Tombstone.

2008 yılında Milet İlyas Bey Cami'inde yapmış olduğumuz kazı çalışmaları sırasında okuduğumuz mezar taşları arasında bir yüzü (A) Arapça ve Osmanlıca diğer yüzü (B) ise Farsça olan bir mezar taşına rastladık. Toprak üstünde kalan kısmı 59x37 cm. toprak altında kalan kısmı ise 40 cm. kalınlığı ise 8 cm. olan bu mezar taşı mermer üzerine en yaygın yazı türü olan celi sülüs ile yazılmıştır. II.Bayezid dönemine ait olan bu mezar taşının üzerindeki yazı oldukça güzel kabartma bir yazıdır.Taşın kalitesi ve yazısından anlaşılacağı üzere o dönemde varlıklı sayılacak Hafsa Hatun adlı bir kadına aittir. Taşa hemen başta yer alan “ Huve, Huve'l-bâki vb. formüllerden hiçbirisi yoktur. Altta ve üstte çiçek motifleri kullanılmış, (B) yüzünde ayrıcalık olması bakımından da Farsça bir dörtlüğe yer verilmiştir. Osmanlı mezar taşlarında bazen bu tür Farsça dizelere rastlamak mümkün olmaktadır. Bunu da kişinin edebiyata duyduğu ilgiden ya da bu dili biliyor olmasından kaynaklandığı şeklinde açıklamak uygun olacaktır. Ancak her zaman ölçülü, güzel dizelere rastlanmamaktadır. Burada da yazılan Farsça dizeler Feridüddin Attar'ın divanından 25 no'lu kasidesinden alıntıdır ancak ne yazık ki yazan kişinin aklında kaldığı şekliyle aktarılmış, bu nedenle de vezni maalesef bozulmuştur. Kasidenin asıl biçimindeki vezni olan recez yerine müstefilun, fâilâtun, failâtun (مستفعطن فاعلاتن فعلاتن) gibi karışık bir vezin ortaya çıkmıştır. Ayrıca

¹ Öğr.Grv.Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,Tarih Bölümü.

Refet Yalçın Balata

Farsça dörtlüğün üçüncü mısraı bir Arapça mezar taşı vecizesini² (يا واقفاً بقبرى و) نظرًا çağrıştırmaktadır. Sanki onun Farsça karşılığı gibi durmaktadır.

(A) yüzünde ölen kişinin adından önce merhum, mağfur, kadınların efendisi, hayırlar sahibi gibi bazı sıfatlar kullanılmış ve sonrasında ise tanrının onun toprağını temiz etmesi dileğinde bulunulmuştur. Sonda ise ölüm tarihi Arapça sayı cümlesi ile verilmiştir. Bu düzen Osmanlı diplomatiğinde kullanılan yazım biçimine benzemektedir. Orada da belgenin yazıldığı kişinin adından önce bazı sıfatlarıyla ilgili elkap formülleri kullanılmakta, adından sonra da iyi niyet içeren dua formüllerine yer verilmekte ve sonunda da yazım tarihi Arapça sayı cümlesi ile belirtilmektedir. Osmanlı mezar taşlarının yazım biçiminde Osmanlı diplomatiği kuralları etkili olmuştur.

A

انتقل الي الآخرة
المرحوم المغفور
سيده النساء صاحبة الخيرات
خفصه خاتون تاب الله تراها
في عشره ذى القعدة سنة تسع و تسعمائه

B

ای مهر نفسان اجل آمد بسر من
از پای در افتادم خون شد جگر من
یاران به سر گور من آیند نشینند
از خاک بپرسید نشان اثر من

A)

- 1) İntekale ile'l-âhireti
- 2) El-merhum el-mağfur
- 3) Seyyidetu'n-nisa sâhibetu'l-hayrât
- 4) Hafsa Hâtun tâbe Allahu serâhâ
- 5) Fi aşere zi'l-ka'de sene tis'a ve tis'a-mie

B)

- 1) Ey hem nefsân ecel âmed be ser-i men
- 2) Ez pay der oftadem hûn şod ciger-i men

² Paul Wittek, Menteşe Beyliği, çev. O. Şaik Gökyay, Ankara 1999, s.150.

Milet'te Farsça Bir Mezar Taşı

- 3) Yârân be ser-i gûr-ı men âyend nişinend
- 4) Ez hâk biporsîd nişân-ı eser-i men

Çevirisi:

A)

- 1) Âhrete intikal etti
- 2) Merhum ve mağfur
- 3) Kadınların efendisi hayırlar sahibi
- 4) Hafsa Hatun Allah kabrini, toprağını temiz etsin
- 5) Dokuz yüz dokuz yılı Zilka'de ayının onunda (25/04/1504)

B)

- 1) Ey arkadaşlar ecel geldi başıma
- 2) Elden ayaktan düştüm kan oldu ciğerim
- 3) Dostlar benim mezarımın başına gelip otururlar
- 4) Topraktan sorun eserimin izini

Burada eksik olarak yazılmış olan İranlı şair Feridüddin Attar'a ait olan dizelerin asıl biçimi aşağıda olduğu şekildedir.

ای هم نفسان تا اجل آمد به سر من
از پای در افتادم و خون شد جگر من
آخر به سر خاک من آید زمانی
وز خاک بپرسید نشان و خبر من

Refet Yalçın Balata

